

ROZLÚČILI SME SA S PROFESOROM VINCENTOM BLANÁROM

Ján Kačala

Univerzita Komenského v Bratislave

Na konci septembra 2012 (presne 26.) vo svojom byte na Grösslingovej ulici v Bratislave skončil jeden z najvýznačnejších súčasných slovenských jazykovedcov profesor PhDr. Vincent Blanár, DrSc., Dr. h. c. Bol absolventom aj dlhoročným pedagógom Univerzity Komenského v Bratislave. Narodil sa 1. decembra 1920 v juhoslovenskej obci Hul pri Nových Zámkoch, v tomto okresnom meste prežil svoju mladosť a absolvoval gymnaziálne štúdiá. Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (vtedy Slovenskej univerzity) študoval slovenskú a germánsku filológiu, štúdium dokončil roku 1942 a po roku pedagogického účinkovania na gymnáziu v Trnave sa na univerzitu vrátil a pôsobil na nej ako asistent a odborný asistent. Roku 1953 sa habilitoval v odbore slovenského jazyka a do roku 1958 pôsobil ako docent. Roku 1959 bol z politických príčin donútený odísť z univerzity a pracovať ako redaktor vo vydavateľstve. Roku 1961 nastúpil na miesto vedeckého pracovníka v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV a tu pracoval plných 30 rokov. Na univerzitu sa vrátil až v polovici 90. rokov minulého storočia: na Katedre slovenského jazyka Pedagogickej fakulty UK takmer desať rokov prednášal historické disciplíny a lexikológiu. Medzitým v 90. rokoch necelé desaťročie ako hlavný redaktor viedol slovenský slavistický časopis *Slavica Slovaca*. Vedecko-pedagogický titul profesora slovenského jazyka mu na základe rehabilitačného konania priznali až roku 1991.

Svoju vedeckú kariéru začínal na Filozofickej fakulte UK pod vedením profesora Jána Stanislava: tu vypracoval a roku 1945 obhájil svoju doktorskú dizertačnú prácu na tému *Osobné mená s veľavravným podtitulom K základom semiologickej onomastiky*. Vedecký záujem o osobné mená postupne rozšíril na orientáciu na všestranný výskum vlastných mien a tá sa stala charakteristickým znakom jeho celoživotného vedeckého diela. Pravdaže, jeho vedecký záujem zaberá oveľa širší okruh jazykovedných disciplín: intenzívne sa venoval slovenskej a porovnávacej slovanskej lexikológii a lexikografii, dejinám slovenčiny a osobitne spisovnej slovenčiny, vedúcim osobnostiam v dejinách spisovnej slovenčiny a jazykovej kultúre. V tejto súvislosti si zaslúži osobitnú

zmienku, že práve o Ľudovítovi Štúrovi ako tvorcovi súčasnej spisovnej slovenčiny v širokých slovanských aj európskych súvislostiach predniesol prednášku na plenárnom zasadnutí pri otvorení XI. medzinárodného slavistického kongresu, ktorý sa roku 1993 konal po prvý raz v hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave.

Z okruhu uvedených jazykovedných disciplín publikoval viaceré vedecké monografie a mnohé štúdie, niektoré jeho knižné práce vyšli aj v zahraničí. Vyvrcholením jeho záujmu o teoretické otázky onomastiky ako prierezovej disciplíny skúmajúcej vlastné mená je jeho posledná knižná monografia s názvom *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky*, ktorá vyšla v slovenskej a paralelnej anglickej mutácii roku 2009 v Matici slovenskej. Svojím onomastickým dielom sa profesor Blanár stal zakladateľom modernej slovenskej onomastiky, ktorá vychádzala zo semiologického a funkčno-štrukturálneho prístupu a stala sa teoretickou aj praktickou platformou nielen pre celé generácie domácich bádateľov, ale bola a je uznávaná a rešpektovaná aj za hranicami Slovenskej republiky. Profesor Blanár sa zaslúžil o to, že moderné jazykovedné prúdenie 20. storočia, vychádzajúce z učenia švajčiarskeho jazykovedca Ferdinanda de Saussura z prelomu 19. a 20. storočia, sa okrem iných jazykovedných disciplín – výrazne v synchrónnej aj historickej fonológii – udomácnilo na Slovensku aj v onomastike.

Okrem individuálnych vedeckých prác sa profesor Vincent Blanár počas svojho dlhoročného pôsobenia v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV venoval aj príprave významného kolektívneho diela slovenskej jazykovedy – *Historického slovníka slovenského jazyka*, ktorý v siedmich objemných zväzkoch zachytáva slovnú zásobu slovenského národného jazyka od jeho vzniku v 10. storočí až do ustanovenia spisovnej formy slovenčiny v ostatnej tretine 18. storočia. Zúčastnil sa na príprave koncepcie tohto diela, ako aj na koncipovaní a ako redaktor aj na redigovaní početných heslových statí zaradených do slovníka. Istý čas práce na Historickom slovníku slovenského jazyka aj viedol ako vedúci ústavného oddelenia dejín slovenského jazyka. Pozoruhodnú službu jazykovede prejavil aj tým, že ešte v začiatkoch svojej tvorivej práce sa venoval bibliografii slovenskej jazykovedy. Výsledkom tohto jeho zamerania je *Bibliografia slovenskej jazykovedy v rokoch 1939 – 1947* (z roku 1950), ktorá na Slovensku stojí na začiatku sústavného bibliografického spracúvania knižných, ako aj časopiseckých a zborníkových publikačných výsledkov predstaviteľov slovenskej jazykovedy. Treba vyzdvihnúť, že Blanárova bibliografia je komentovaná.

Jazykovedné dielo profesora Vincenta Blanára má pre slovenskú vedu a kultúru neobyčajný význam svojou bádateľskou hĺbkou, zacielením na základné teoretické otázky odboru aj metodologickou novosťou. Možno povedať, že

počas univerzitného štúdia ho oveľa väčšmi ako dialektologické, historické a onomastické práce profesora Jána Stanislava zaujali novátorské témy aj metodologické postupy, ktoré svojím dielom aj pedagogickým účinkovaním na bratislavskej filozofickej fakulte študentom predkladal profesor Ľudovít Novák. Profesor Vincent Blanár svojim nevšedným filologickým nadaním, hĺbkou ponoru do skúmanej problematiky, tvorivým prístupom k závažným vedeckým témam a metodologickou dôslednosťou stojí na čele tej generácie profesionálnych slovenských jazykovedcov, ktorí do jazykovedy po svojich učiteľoch z prvej generácie nastupovali v štyridsiatych rokoch 20. storočia. Má za sebou úctyhodné vedecké dielo, ktoré sa široko uznáva nielen doma, ale aj za hranicami Slovenskej republiky, a vyznačuje ho aj široké pedagogické pôsobenie na univerzite a významná organizátorská a redakčná činnosť. Za svoju tvorivú prácu v oblasti slovenského jazyka a jazykovedy vo všeobecnosti získal početné vysoké ocenenia vrátane najvyššieho štátneho vyznamenania – Pribinov kríž I. triedy –, ktoré mu udelil prezident Slovenskej republiky roku 2009. Vedecký portrét profesora Vincenta Blanára je zaradený do našej publikácie *Profily slovenských jazykovedcov 20. storočia*, ktorú vydala Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave roku 2011.

Ján Kačala
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Ústav filologických štúdií PdF
Univerzita Komenského v Bratislave
Račianska 59, 813 34 Bratislava
kacala@fedu.uniba.sk